

Et græsrodsprojekt i psykiatrien er endt med at blive en prisbelønnet stor succes – både blandt patienter og professionelle. Søren Magnussen, initiativtager og leder af projekt 'Frirum i Psykiatrien', vil skabe skønhed, almindelighed og ejerskab for de mennesker, der i perioder lever deres liv på et lukket psykiatrisk sengeafsnit.

Af Monica Lorenzo Pugholm,
Antropolog og fagjournalist

**"Vi bliver
nødt til at
lukke noget
almindelighed
ind i den lukkede
sygdomsverden"**

Han tager en blikdåse frem og åbner den. Det, som ligner sten, viser sig at være flere millioner år gamle forsteninger af blæksprutter "vættelys". Han lader dem ramme en blåblomstret tallerken. Tallerken og fossiler tilhører Søren Magnussen - initiativtager og primusmotor i projekt 'Frirum i Psykiatrien'. Han startede projektet som ulønnet græsrod i 2016. Efter et år blev han fastansat projektleder, og 'Frirum i Psykiatrien' er i dag forankret i Psykiatrisk Center København under Region Hovedstadens Psykiatri, hvor det vækker nysgerrighed og begejstring blandt patienter, pårørende og personale.

- Tallerkenen og fossilerne er gaver, jeg har fået. For mig repræsenterer de skønhed, som er et væsentligt element i 'Frirum i Psykiatrien'. Jeg tror på gaver, og jeg tror på skønhed. Det kan lyde ret hippieagtigt, men det er jeg sådan set ligeglad med, smiler Søren Magnussen.

Han har fået tallerkenen af sin nu afdøde mor. Fossilerne er fra sønnen, som samlede dem gennem barndommens ture til Møns Klint. En dag gav han samlingen til sin far. Søren Magnussen havde i hundredvis. Nu har han kun et par håndfulde tilbage. Resten har han givet til patienter på de lukkede afsnit, og der skete noget, da patienterne tog imod hans gave.

- De har brugt fossilerne på forskellige vis. Nogen har lavet halssmykker og armbånd eller bruger dem som pynt i en vindueskarm, andre har malet dem, eller nyder blot at gå rundt med dem i lommen. Når man giver noget skønt fra sig, vokser noget nyt skønt frem.

Pointen er, at der sker noget, når vi giver til hinanden. Når de gamle fossiler kan blive omdannet til noget nyt, er det fordi, patienterne har taget ejerskab. Netop ejerskab er, sammen med fællesskab og skønhed, et vigtigt omdrejningspunkt i projektet.

Frihed til ejerskab

Søren Magnussen bruger ikke ord som *co-creation*, brugerinddragelse og innovation, når han taler om 'Frirum i Psykiatrien'. Han betegner sig heller ikke som entreprenør. Dette på trods af, at han er idémager bag et projekt, som er i gang med at revolutionere psykiatrien, som vi kender den.

Det revolutionære handler ikke om at røre ved den eksisterende behandling. Den er afgørende, og personalet på landets lukkede afsnit gør et fagligt kvalificeret stykke arbejde, understreger Søren Magnussen. Det revolutionære og innovative består i, at han insisterer på at skabe et frirum. Et frirum til ejerskab, hvor behandling er fraværende, og hvor der gøres plads til noget, der minder om en hverdag. 'Frirum i Psykiatrien' vil lukke noget almindelighed ind på de lukkede afsnit, forklarer Søren Magnussen.

- Vi har fået skabt en verden til sygdom. En lukket verden, som lukker verden uden for ude. Den lukkede verden på et psykiatrisk sengeafsnit er meget lidt almindelig. Hvis du er selvmordstruet, bliver dit værelse gennemsoget, du står i kø for at hente din mad, undertøj er noget, du får udleveret, du drikker institutionskaffe og kan vælge imellem to kander færdigblandet saft i køleskabet, og dine samtaler med læger er skemalagt af andre end dig. Vi er nødt til at lukke noget almindelighed ind i denne lukkede sygdomsverden, konstaterer han.

Der er af behandlingsmæssige årsager meget lidt ejerskab på et lukket psykiatrisk sengeafsnit. Via forskellige aktiviteter vil 'Frirum i Psykiatrien' give plads til en hverdag, hvor patienter i fællesskab med andre fornemmer en verden uden for den lukkede afdeling.

Aktiviteter skaber fællesskab

Hjemmepresset juice, tomatdyrkning, grillarrangementer, kaffebrygning – for ikke at nævne det med at omdanne grå fossiler til farverige smykker – udgør blot en lille del af de aktiviteter, patienterne kan tage del i.

Søren Magnussen leder hele tiden efter steder, hvor patienterne kan vise deres styrker og bidrage til et fællesskab, som inkluderer andre patienter. Følelsen af at have medansvar for det, der sker, er vigtig.

– Når jeg kommer med en juicemaskine og en masse frugt, jeg har fået sponsoreret, så er der et par af patienterne, som sætter sig for at lave juice. De gør maskinen klar, vælger frugter, spørger andre, hvad de har lyst til at drikke. Så kan man spørge: 'Er det noget særligt at presse juice?' Svaret er et stort 'JA'. Det er noget meget særligt på en lukket afdeling, hvor man normalt ikke har ret meget ejerskab for at sige det mildt.

Søren Magnussen erfarer, at aktiviteter har et stort frisættende potentiale. Der sker noget, når mennesker gør noget sammen. Set udefra kan 'Frirum i Psykiatrien' måske bedst betegnes som et moderne kulturprojekt i konstant bevægelse. Det bryder med koncepter og metoder og insisterer på at skærpe vores nysgerrighed. Det, som virker i dag, skal måske ikke være der i morgen – det er beslutninger, som bliver taget sammen med patienterne.

– Der var fx nogen, der gerne ville lave cremer. Det krævede kogende vand og stor observation på et lukket afsnit. Men vi gjorde det. Vi lavede cremer. Vi laver også drømmefangere. Det er heller ikke min idé, smiler Søren Magnussen.

De fleste idéer kommer fra patienterne. Og selvom det ikke er alt, som bliver til noget, betyder det noget, at idéerne er drøftet i fællesskab.

– En kvinde ville gerne lave et loppemarked. Vi talte om idéen; hvordan vi måske kunne låne et hjørne af en stand og annoncere på Facebook efter ting, vi kunne sælge. Der er en del logistik forbundet med at tage ud fra det lukkede afsnit, og kun patienter med udgangstilladelse ville kunne deltage, så vi valgte det fra. Men det vigtige er, at patienten fik en idé, delte den med andre, og at der opstod et fællesskab omkring en drøm om et loppemarked.

Udover ejerskab og fællesskab er det ifølge Søren Magnussen også vigtigt at have fokus på skønhed. En måde at gøre det på er at give patienterne mulighed for indflydelse på indretning af deres værelser.

Hverdagens skønhed

Det er efterhånden blevet almindeligt at invitere kunstnere ind for at udsmykke fællesarealer på psykiatriske hospitaler. Men det er ikke i de store åbne haller, 'Frirum i Psykiatrien' har sit fokus. Blikket er rettet mod det nære.

– Patienter, som er indlagt på et lukket afsnit, har sjældent lyst og overskud til at færdes i længere tid ad gangen på fællesarealerne. I stedet sidder de meget på deres værelser. Her er der intet, som minder om skønhed og hygge. Det er så langt fra ideen om hjem som overhovedet muligt, fortæller Søren Magnussen.

Muligheden for at skabe en snert af et hjemligt miljø i en periode af et liv fyldt med behandling står lige for, mener han. Idéen opstod engang, han besøgte en patient på værelset.

– Jeg trådte ind på patientens værelse og fornemmede straks, at noget var anderledes. Der var kommet en stemning af hjemlig hygge ind i rummet. Jeg bemærkede så, at patienten sad i en kurvestol, og at der også lå et tæppe. Det var sådan en wow-effekt.

Det viste sig, at patientens kæreste havde taget tingene med hjemmefra. Hun havde savnet at bringe noget fra parrets hjem ind på værelset.

I dag sørger Søren Magnussen for møbler, patienterne kan indrette deres værelser med. Det sker gennem donationer og billige loppefund. Et samarbejde med Kofoeds Skole anes også i horisonten. Søren Magnussen taler hverken om bruger- eller patientinddragelse. Men der er ingen tvivl om, at fokus hele tiden er på den enkelte patient, som indbydes til at være med og tage stilling til møblet og aktiviteten omkring det.

– Først tager jeg billeder af møblerne og viser dem til et sengeafsnit. Så spørger jeg, om der er nogen, der har lyst til et møbel. Jeg forklarer, at vi kan istandsætte, lakere og male eller lade det være, som det er. Patienten kan få møblet med sig, når han skal udskrives.

Udover møblerne er Søren Magnussen også optaget af, at kunst skal være tilgængelig for patienterne. Derfor inviterer han også musikere ind, som ulønnet stiller op og giver koncerter. Han etablerer også samarbejder med kunstnere, som donerer udsmykning til værelserne.

– Tre unge kunstnere har stillet sig til rådighed for patienterne. De tilbyder at lave kunstværker, og deres motiv skabes i tæt dialog mellem kunstneren og den enkelte patient. Patienten får så dekoreret sit værelse med motivet og får værket med hjem i forbindelse med udskrivning.

Hele processen med at udsmykke værelset er patienten med i og giver ejerskab. Samtidig bliver patienten del af en fælles fortælling om kunst, som han kan dele med de andre patienter. Og det er noget særligt at få lov til at bestemme, hvordan dine omgivelser skal se ud, understreger Søren Magnussen.

“Vi har fået skabt en verden til sygdom. En lukket verden, som lukker verden uden for ude. Den lukkede verden på et psykiatrisk sengeafsnit er meget lidt almindelig”.

– På et lukket psykiatrisk afsnit er det kæmpe stort. Frem for bare at få tilbudt en eller anden grim plakat, så er den enkelte patient med til at vælge. Det er at give patienten indflydelse. Om det så er et møbel, kunst eller den shampoo, han vasker sit hår i. Det er alt sammen vigtigt, fordi det er en måde at give frihed til at påtage sig et ejerskab.

Det store i det små

Når Søren Magnussen taler om frihed og frirum i psykiatrien, kan det synes langt fra den frihed, det privilegerede Danmark uden for de lukkede afsnit typisk drømmer om. Friheden til at rejse, gøre sig fri af hverdagens hamsterhjul eller tage på selvrealiseringskursus. 'Frirum i Psykiatrien' spotter hverdagens frihed. Den, som findes i den daglige trummerum. Friheden til at lave en kop kaffe af bønner, du selv har malet, presse et glas juice af friske grapefrugter, appelsiner eller en blanding af de to. Friheden til at plante et frø og se om det spirer. Eller udvælge et foto til din væg.

Søren Magnussen arbejder ikke ud fra et koncept. Der er ikke nogen bestemt metode. Men en særlig tilgang til livet og mennesker i det hele taget er tydelig, når han taler om projektet.

– Vi skal huske på, at mennesker, som er indlagt på lukkede psykiatriske afsnit, er ganske almindelige mennesker. De er syge, og de har brug for behandling. Men de er ganske almindelige mennesker. Derfor har de – ligesom alle andre – nogle evner og behov, som er helt almindelige, og som skal bringes frem, også på de lukkede afsnit, understreger han.

En stemning af ydmyghed og taknemmelighed fornemmes hos idémageren bag projektet. Han er oprigtigt glad for, at han har fået lov til at inspirere og bane nye veje i en ellers lukket verden, fortæller han. 'Frirum i Psykiatrien' er ikke en voldsom revolution. Det er ikke et opgør mod det etablerede behandlingssystem, som Søren Magnussen har dyb respekt for. 'Frirum i Psykiatrien' er snarere en tilpas forstyrrelse. En påmindelse om, at vi alle er mennesker, og at alle mennesker på tværs af lukkede og åbne verdener har brug for en hverdag. En hverdag med små glimt af frihed og ejerskab. Det kan synes som et ganske lille skridt i en stor lukket verden. Projektet minder om, at det største ofte findes i det mindste.●

PROJEKT FRIRUM I PSYKIATRIEN

- Etableret i slutningen af 2015.
- Omfatter i dag fire lukkede psykiatriske sengeafsnit. To i København, Rigshospitalsmatriklen samt to i Gentofte.
- Der er cirka 50 indlagte på de fire afsnit.
- Foruden Søren Magnussen består projektet af frivillige, oftest tidligere patienter. Herudover er der et stadig tættere samarbejde med det faste personale på de lukkede afsnit.
- Da midlerne er små, handler en del af Søren Magnussens arbejde om at skaffe sponsorer. Fx har Tivoli sagt ja til at donere planter. L'Oréal donerer wellnessprodukter. Guldsmedeværkstedet Milas Jewellery fungerer som indsamlingscentral, hvor private kan donere ting til patienterne. Dertil kommer de mange private donationer af fx parfumer og planter.
- Projektets formål er at skabe glimt af frirum, ejerskab, fællesskab og skønhed for patienterne, samt at vise, at mennesker med selv en meget alvorlig psykisk lidelse kan være godt selskab, bruge deres kreative evner og hjælpe hinanden under indlæggelse.
- Lægefaglig vicedirektør i Region Hovedstadens Psykiatri, Ida Hageman, fungerer som faglig sparringspartner på projektet.
- Projektet og Søren Magnussen modtog i 2018 SINDs Samfundspris.
- Interesserede kan følge projektet via Søren Magnussens Facebookprofil.